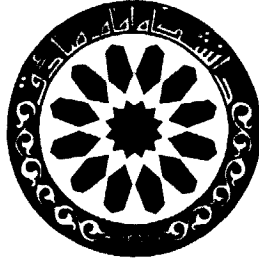

اللَّهُ
الرَّحِيمُ
الرَّحِيمُ

نوبت ۱۵۶
شماره ۴

کتابخانه مرکزی دانشگاه امام صادق (ع)

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

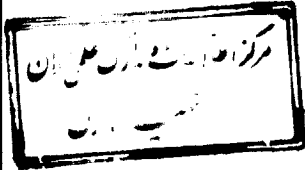
دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد الهیات (گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی)

بررسی حکم فقهی صورت و تمثیل (مجسمه و نقاشی)

در فقه امامیه

۱۳۸۰ / ۲۱ / ۲۰

احمد دهقانی فیروزآبادی

استاد راهنما:

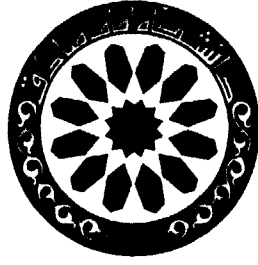
حجة الاسلام والمسلمین حاج سید حسین سعادت مصطفوی

011889

پاییز ۱۳۷۹

۳۵۲۶۲

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری،
ترجمه، اقتباس و... از این پایان نامه کارشناسی ارشد
برای دانشگاه امام صادق علیه السلام محفوظ است. نقل
مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

دانشگاه امام صادق (علیه السلام)

دانشکده الهیات، معارف اسلامی و ارشاد

پایان نامه دوره کارشناسی ارشد الهیات (گرایش فقه و مبانی حقوق اسلامی)

بررسی حکم فقهی صورت و تمثیل (مجسمه و نقاشی)

در فقه امامیه

احمد دهقانی فیروزآبادی

استاد راهنما:

حجة الاسلام والمسلمین حاج سید حسین سعادت مصطفوی

استاد مشاور:

حجة الاسلام والمسلمین سعید رجحان

پاییز ۱۳۷۹

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه برداری،
ترجمه، اقتباس و... از این پایان نامه کارشناسی ارشد
برای دانشگاه امام صادق علیه السلام محفوظ است. نقل
مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است.

تأییدیه اعضای هیأت داوران حاضر در جلسه دفاع از پایان نامه کارشناسی ارشد

اعضای هیأت داوران نسخه نهایی پایان نامه آقای: احمد دهقانی فیروزآبادی ۵۱۸ ۷۰۳۱۸۱

تحت عنوان: بررسی حکم فقهی صورت و تمثیل (مجسمه و نقاشی) در فقه امامیه

.....
را از نظر شکل و محتوی بررسی نموده و پذیرش آنرا برای تکمیل درجه کارشناسی ارشد پیوسته پیشنهاد می کنند.

اعضای هیأت داوران نام و نام خانوادگی رتبه علمی محل امضاء

..... ۱۹/۷/۱۳۹۶	دانشیار	حجة الاسلام سید حسین مصطفوی	(۱) استاد راهنما:
.....	استادیار	حجة الاسلام سعید رجحان	(۲) استاد مشاور:
..... ۱۳۹۷	مربی	آقای دکتر احمد بادکوبه	(۳) نماینده شورای تحصیلات تکمیلی دانشکده:

(۴) اساتید ناظر:

..... ۱۳۹۷	مربی	آقای حسین بیرشک	(۱)
.....			(۲)

تقدیم به:

امام شهیدان

و

شهیدان امام

و

ادامه دهندگان راه آنها

تشکر:

با تشکر فراوان از:

: ریاست محترم دانشگاه امام صادق (ع)؛ حضرت آیه... مهدوی کنی

: استاد راهنما: حضرت آیه... حاج سید حسین سعادت مصطفوی

: استاد مشاور: حجة الاسلام والمسلمین سعید رجحان

: و کلیه کارمندان محترم دانشگاه امام صادق (ع)

چکیده

فقه‌های امامیه مجسمه و نقاشی را به چهار دسته تقسیم نموده‌اند: الف) مجسمه جان‌داران (انسان و حیوانات) ب) مجسمه اشیاء بی جان (درخت و گیاه و غیره) ج) نقاشی جان‌داران د) نقاشی اشیاء بی جان.

از نظر همه فقه‌های امامیه ساخت مجسمه جان‌داران حرام بوده و از نظر بعضی از فقها رسم نمودن تصویر آنها نیز حرام می‌باشد؛ اما ساخت مجسمه و رسم نمودن تصویر اشیاء بی جان جایز است.

ساخت مجسمه و رسم نمودن تصویر قسمتی از بدن حیوانات یا انسان جایز می‌باشد. عکاسی با دوربین جایز بوده و رسم نمودن تصویر و ساخت مجسمه حیوانات یا انسان بوسیله دستگانه نیز جایز می‌باشد.

گرفتن اجرت ساخت و همچنین پرداخت اجرت به نقاشی و مجسمه‌ساز حرام می‌باشد؛ ولی خرید و فروش مجسمه و نقاشی برای دیگران جایز بوده و می‌توانند آنها را نگهداری کنند. قرار دادن آنها در منزل و مقابل شخص نمازگزار مکروه بوده و باید هنگام نماز روی آن را با پارچه‌ای پوشانند.

آیا اکنون ساخت مجسمه و نقاشی انسان و حیوانات جایز است؟

بعضی از فقها با مطرح نمودن بحث «تأثیر زمان و مکان بر اجتهاد» ساخت مجسمه و نقاشی را جایز دانسته و می‌گویند که کارکرد اجتماعی مجسمه و نقاشی در زمان حاضر با گذشته تغییر پیدا کرده است؛ چرا که در گذشته آنها زمینه بت‌پرستی را فراهم می‌کرده‌اند و اگر امروز نیز آنها در موقعیتی قرار گیرند که زمینه بت‌پرستی را فراهم کنند، ساخت آنها حرام خواهد بود. بنابراین تا هنگامی که مجسمه و تصویر در جهت خدمت به دین و سایر اغراض عتلائی قرار داشته باشد ساخت آنها جایز خواهد بود.

کلمات کلیدی: مجسمه سازی، نقاشی، فقه امامیه، مقتضیات زمان و مکان، حرام، جایز

خلاصة الاطروحة

يقسم فقهاء الإمامية الصورة والتمثال إلى أربعة أقسام: الف) مجسمة الأحياء ب) مجسمة الأشياء بلا روح ج) صورة الأحياء د) صورة الأشياء بلا روح.

يحرم فقهاء الإمامية صنع مجسمات الأحياء ويحرم جلهم رسم صورة الأحياء، ولكن أجازوا صنع مجسمات ورسم صورة الأشياء بلا روح.

قد أجازوا رسم صورة وتجسيم بعض أعضاء الحيوانات أو الإنسان و أجازوا أيضاً صنع مجسمات الإنسان أو الحيوان بآلات الحديثة. على هذا أجازوا التصوير بآلة التصوير.

يحرم اخذ الأجرة وكذلك اعطاءها لصنع الصورة والتمثال ولكن يجوز بيعها وشراءها و اقتناءها ولكن اقتناءها في البيت وبين يدي المصلّي مكروه و عليه أن يغطّيها عند الصلاة.

هل يجوز صناعة المجسمات ورسم الصور في هذا العصر؟

يطرح بعض الفقهاء بحث دور الزمان والمكان في الاجتهاد ويجوزون صنع مجسمات ورسم صورة الأحياء ويقولون أن الصورة والتمثال تلعب دوراً جديداً مخالفاً لدورها السابق التي كانت تمهداً للشرك. ولو صارت التصوير وصنع مجسمات الأحياء تمهداً لشرك يكون فعله حراماً أيضاً. على هذا يجوز التصوير وصنع مجسمات الأحياء إذا كانت وسيلة في خدمة الدين أو للوصول إلى أهداف عقلانية.

لغات المهمة: الصورة، التمثال، فقه الإمامية، منتضيات الزمان والمكان، الحرام، جواز

فهرست مطالب

مقدمه	۱
۱- علت انتخاب موضوع	۱
۲- ضرورت طرح و پرداختن به مسأله	۲
۳- سؤالهای اصلی تحقیق	۲
۴- فرضیه‌های اصلی تحقیق	۳
۵- جایگاه بحث و سابقه تحقیق	۴
۶- روش تحقیق و گردآوری اطلاعات	۴
۷- جنبه حدید بودن و نوآوری تحقیق	۴
۸- هدف‌های تحقیق	۵
۹- مشکلات و دشواری‌های تحقیق	۵
۱۰- کتاب‌شناسی تحقیق	۵
۱۱- کلیات (تقسیم‌بندی مطالب)	۷

کلیات

۱- معنای لغوی «صورت و تمثیل»	۹
الف) معنای لغوی «صورت»	۹
ب) معنای لغوی «تمثیل»	۱۰
۲- اناط مشابه معنای «تصویر»	۱۲
۳- معنای اصطلاحی «صورت و تمثیل»	۱۳
۴- جمع بندی مطالب	۱۵

۱۶	۵- انواع مجسمه و نقاشی.....
۱۷	۲- تاریخچه بت پرستی در عربستان قبل از ظهور اسلام.....
۱۷	۱- چگونگی رویگردانی مردم اولیه عربستان از دین حضرت ابراهیم(ع).....
۱۷	۲- اولین کسی که بت پرستی را در عربستان رواج داد.....
۱۸	۳- بت هایی که در عربستان پرستش می شدند.....
۱۹	۴- بت های اعراب.....
۲۱	۵- رواج بت پرستی.....
۲۲	۶- سایر فرقه های مذهبی در عربستان.....
۲۴	۷- پایان بت پرستی در عربستان.....
۲۵	۸- حنیفان.....

فصل اول: بررسی فتواها درباره مجسمه سازی و نقاشی

بخش اول: بررسی فتواها از زمان شیخ مفید تا صاحب جواهر

۲۷	مقدمه.....
۲۹	سؤالات و فرضیه های تحقیق.....
۲۹	الف) سؤال اصلی تحقیق.....
۲۹	ب) فرضیه اصلی تحقیق.....
۳۱	۱-۱-۱- دیدگاه مرحوم شیخ مفید (م ۴۱۳).....
۳۱	۱-۱-۲- دیدگاه مرحوم شیخ طوسی (م ۴۶۰).....
۳۴	۱-۱-۳- دیدگاه مرحوم سلار (م ۴۶۳).....
۳۴	۱-۱-۴- دیدگاه مرحوم قاضی ابن براج (م ۴۸۱).....
۳۴	۱-۱-۵- دیدگاه مرحوم ابن زهره (م ۵۸۵).....
۳۵	۱-۱-۶- دیدگاه مرحوم ابن ادریس (م ۵۹۸).....

- ۱-۱-۱-۷- دیدگاه مرحوم محقق حلی (م ۶۷۶) ۳۵
- ۱-۱-۱-۸- دیدگاه مرحوم علامه حلی (م ۷۲۶) ۳۶
- ۱-۱-۱-۹- دیدگاه شهید اول (م ۷۱۶) ۳۷
- ۱-۱-۱-۱۰- دیدگاه مرحوم فاضل مقداد (م ۱۲۶) ۳۸
- ۱-۱-۱-۱۱- دیدگاه شهید ثانی (م ۹۶۵) ۳۸
- ۱-۱-۱-۱۲- دیدگاه مرحوم محقق کرکی (م ۹۴۰) ۴۰
- ۱-۱-۱-۱۳- دیدگاه مرحوم مقدس اردبیلی (م ۹۹۳) ۴۱
- ۱-۱-۱-۱۴- دیدگاه مرحوم شیخ یوسف بحرانی (م ۱۱۸۶) ۴۲

بخش دوم: بررسی فتواها از زمان صاحب جواهر تا امام خمینی (ره)

- ۱-۲-۱-۱- دیدگاه مرحوم محمد حسن نجفی صاحب جواهر (م ۱۲۲۶) ۴۵
- ۱-۲-۲-۱- دیدگاه مرحوم حسین عاملی (م ۱۲۲۶) ۴۵
- ۱-۲-۳-۱- دیدگاه مرحوم کاشف الغطاء (م ۱۲۲۷) ۴۶
- ۱-۲-۴-۱- دیدگاه مرحوم سید علی طباطبائی (م ۱۲۳۱) ۴۷
- ۱-۲-۵-۱- دیدگاه مرحوم ملا احمد نراقی (م ۱۲۳۱) ۴۸
- ۱-۲-۶-۱- دیدگاه مرحوم شیخ انصاری (م ۱۲۸۱) ۴۸
- ۱-۲-۷-۱- دیدگاه مرحوم مامقانی (م ۱۳۲۳) ۴۹
- ۱-۲-۸-۱- دیدگاه مرحوم سید محمد کاظم طباطبائی یزدی (م ۱۳۳۷) ۴۹
- ۱-۲-۹-۱- دیدگاه مرحوم خوانساری (م ۱۴۰۴) ۵۰

بخش سوم: بررسی فتواها از زمان امام خمینی (ره) تا کنون

- ۱-۳-۱- فتوای امام خمینی (ره) در تحریر الوسیله ۵۲
- ۱-۳-۲- دیدگاه مرحوم سید محمد باقر صدر ۵۳

۵۳ دیدگاه آیه‌ا... سیدعلی سیستانی
۵۴ دیدگاه شهید مطهری
۵۵ دیدگاه مرحوم محمد جواد مغنیه
۵۶ دیدگاه آذری قمی
۵۷ دیدگاه دکتر ابوالقاسم گرجی
۵۸ نتیجه

فصل دوم: بررسی و تحلیل ادله حرمت مجسمه‌سازی و نقاشی

بخش اول:

۶۲ سؤال اصلی
۶۳ فرضیه اصلی
۶۴ مقدمه

مبحث اول: ادله حرمت ساخت مجسمه‌ی انسان و حیوانات و نقداً آنها

۶۶ ۱-۱-۲-اجماع
۶۷ ۲-۱-۲-اخبار
۶۷ ۱-۲-۱-۲-روایت اول
۶۸ ۲-۲-۱-۲-روایت دوم
۶۸ ۳-۲-۱-۲-روایت سوم
۶۹ ۴-۲-۱-۲-روایت چهارم
۷۲ ۵-۲-۱-۲-روایت پنجم
۷۳ ۶-۲-۱-۲-روایت ششم
۷۴ ۷-۲-۱-۲-روایت هفتم
۷۴ ۸-۲-۱-۲-روایت هشتم

۷۵	روایت نهم ۹-۲-۱-۲
۷۸	روایت دهم ۱۰-۲-۱-۲
۷۶	روایت یازدهم ۱۱-۲-۱-۲
۷۷	روایت دوازدهم ۱۲-۲-۱-۲
۷۷	جمع بندی

مبحث دوم:

۷۸	دلائل انحصار حرمت، به ساخت مجسمه حیوانات (نه نقاشی آنها و نقد آنها) ...
۸۱	جمع بندی

مبحث سوم:

۸۲	دلائل حرمت نقاشی انسان و حیوانات و نقد و بررسی آنها
۸۲	اخبار
۸۲	روایت اول ۱-۳-۱-۲
۸۳	روایت دوم ۲-۳-۱-۲
۸۵	روایت سوم ۳-۳-۱-۲
۸۶	روایت چهارم ۴-۳-۱-۲
۸۶	روایت پنجم ۵-۳-۱-۲
۸۷	روایت ششم ۶-۳-۱-۲
۸۸	روایت هفتم ۷-۳-۱-۲
۸۹	روایت هشتم ۸-۳-۱-۲
۸۹	روایت نهم ۹-۳-۱-۲
۹۰	روایت دهم ۱۰-۳-۱-۲
۹۱	روایت یازدهم ۱۱-۳-۱-۲
۹۱	روایت دوازدهم ۱۲-۳-۱-۲